

C.MÁC
VÀ
PH.ĂNG-GHEN
TOÀN TẬP
11

NHÀ XUẤT BẢN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA

C.MÁC VÀ PH.ĂNG-GHEN

HỘI ĐỒNG XUẤT BẢN TOÀN TẬP C.MÁC VÀ PH.ĂNG-GHEN

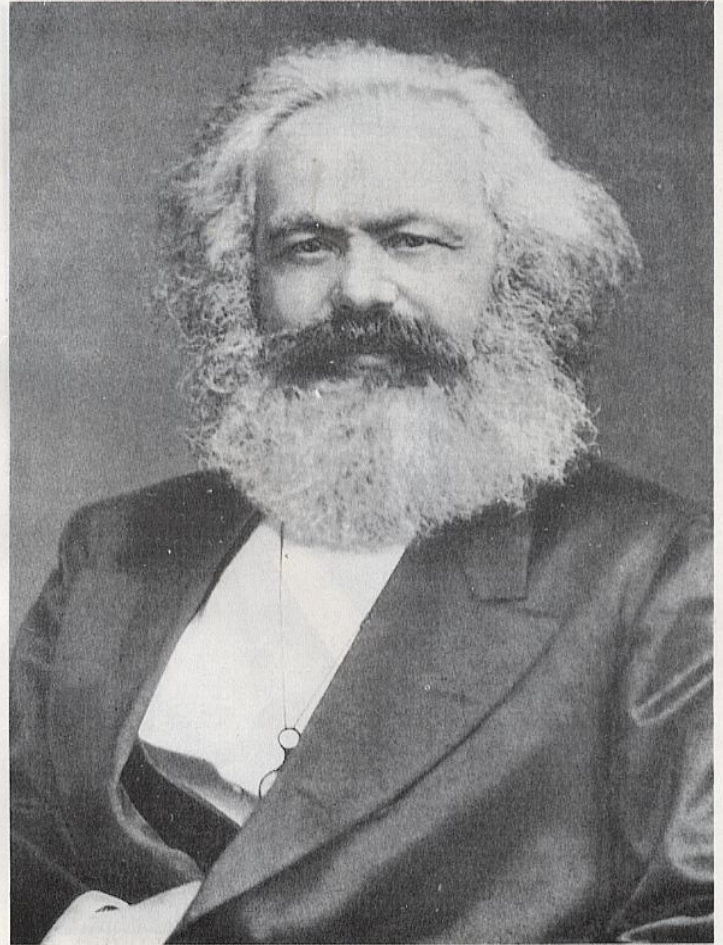
GS. Nguyễn Đức Bình	Ủy viên Bộ chính trị, Bí thư Trung ương Đảng cộng sản Việt Nam, Chủ tịch Hội đồng
GS. Đặng Xuân Kỳ	Ủy viên Trung ương Đảng cộng sản Việt Nam, Viện trưởng Viện nghiên cứu chủ nghĩa Mác - Lê-nin và tư tưởng Hồ Chí Minh, Phó chủ tịch (thường trực) Hội đồng
GS. PTS. Trần Học Hiên	Phó giám đốc Học viện chính trị quốc gia Hồ Chí Minh, uỷ viên
PGS. Hà Học Hợi	Phó trưởng ban Tư tưởng - Văn hoá Trung ương Đảng cộng sản Việt Nam, uỷ viên
GS. PTS. Phạm Xuân Nam	Phó giám đốc Trung tâm khoa học xã hội và nhân văn quốc gia, uỷ viên
GS. Trần Nhâm	Giám đốc, Tổng biên tập Nhà xuất bản chính trị quốc gia, uỷ viên
GS. Trần Xuân Trường	Trung tướng, Viện trưởng Học viện chính trị - quân sự, uỷ viên

TOÀN TẬP

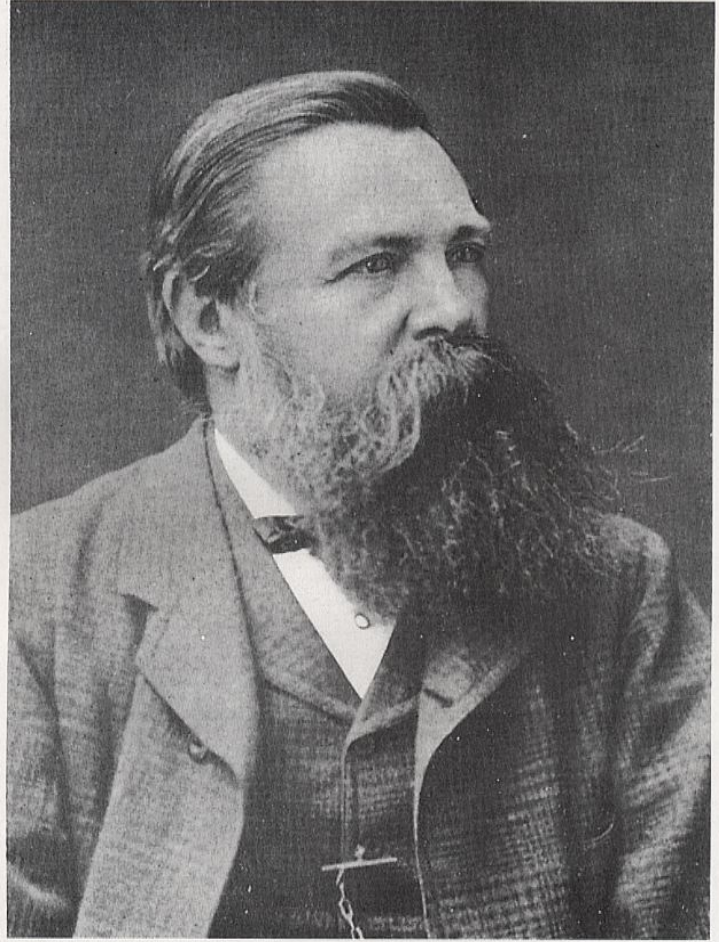
TẬP 11

(THÁNG GIÊNG 1855 - THÁNG TƯ 1856)

NHÀ XUẤT BẢN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA
SỰ THẬT
HÀ NỘI - 1993

Karl Marx

F. Engels

LỜI NHÀ XUẤT BẢN

Tập 11 của bộ Toàn tập C.Mác và Ph.Ăng-ghen bao gồm các tác phẩm của hai nhà kinh điển viết trong thời gian từ tháng Giêng 1855 đến tháng Tư 1856. Trong tập này, hai ông tiếp tục đi sâu phân tích và lý giải nguyên nhân của sự bùng nổ và thực chất của cuộc Chiến tranh Crum (lúc này đang đi vào giai đoạn kết thúc) cũng như tác động của nó đối với thế giới. Vạch rõ tình trạng suy thoái về kinh tế ở một số nước châu Âu, hai ông dự đoán nước Anh sẽ phải trải qua một cuộc khủng hoảng kinh tế nặng nề nhất từ trước đến lúc đó và rất có khả năng là khủng hoảng kinh tế sẽ xuất hiện ở nhiều nước; gắn liền với sự kiện này là một cao trào mới của phong trào dân chủ và cách mạng ở châu Âu sẽ nổ ra. Hai ông chỉ rõ: trong bối cảnh đó giai cấp vô sản các nước phải hành động để biến cuộc Chiến tranh Crum thành cuộc chiến tranh để cải tạo châu Âu, giải phóng các dân tộc bị áp bức, thống nhất nước Đức và nước I-ta-li-a theo con đường dân chủ và cách mạng.

Tập này được dịch dựa vào bản tiếng Nga bộ Toàn tập C.Mác và Ph.Ăng-ghen, tập 11 do Nhà xuất bản sách chính trị quốc gia Liên Xô xuất bản tại Mát-xcơ-va năm 1958. Ngoài phần chính văn, chúng tôi còn in kèm theo phần chú thích và các bản chỉ dẫn do Viện nghiên cứu chủ nghĩa Mác-Lê-nin Liên Xô (trước đây) biên soạn để bạn đọc tham khảo.

Đồng thời với việc xuất bản bộ Toàn tập C.Mác và Ph.Ăng-ghen, chúng tôi sẽ

tổ chức biên soạn sách giới thiệu nội dung mỗi tập và các tư tưởng cơ bản trong tác phẩm chính của hai nhà kinh điển.

Tháng 8 - 1993

NHÀ XUẤT BẢN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA

Neue Oder-Zeitung.

Mittagsblatt. In Berlin bei der Commission und bei Geyers Buchh. in Berlin 90 Sgr. Preis. 10 Sgr. Sonnabend, den 27. Januar 1855. In Preußen bei allen Postämtern Post. Befehlen er. Quartel 2 Sgr. N° 45.

KHAI MẠC KỶ HỌP NGHỊ VIỆN¹

Luân Đôn, ngày 24 tháng Giêng. Hôm qua kỳ họp của nghị viện lại tiếp tục². Ở thượng nghị viện, bá tước Ê-len-bô-rô đã tuyên bố rằng thứ năm, tức là ngày 1 tháng Hai, ông ta sẽ đề nghị cho nghị viện biết số liệu chính thức về số quân đã được đưa sang Crum, - bộ binh, kỵ binh và lính thủy, - cũng như về số tử vong, thương vong, ốm yếu và nói chung là số người bị loại khỏi vòng chiến đấu. Công tước Rít-sơ-mơn đã chất vấn bộ trưởng chiến tranh rằng tại sao khi tặng huy chương người ta lại bỏ qua những người tham gia chiến đấu ở Ba-la-cla-va³. Không chỉ những người tham gia chiến đấu ở Ba-la-cla-va, mà nói chung tất cả những lính thủy có mặt ở Hắc Hải, thậm chí cả những người không tham gia chiến trận, cũng đều phải được tặng huy chương, - công tước Niu-ca-lơ, bộ trưởng chiến tranh đã đập lại công tước Rít-sơ-mơn như vậy. Để phản đối ý kiến này, công tước Rít-sơ-mơn cùng với bá tước Ê-len-bô-rô và Hác-uych đã sử dụng luận điểm xưa kia của A-đam Xmít nói rằng giá trị của "xa xỉ phẩm", và do đó cả giá trị của những chiếc huy chương nữa, tỉ lệ nghịch với số lượng của chúng. Sau một cuộc tranh luận hết sức nghiêm túc, kéo dài gần nửa giờ, các nghị sĩ đã giải tán.

Phòng họp ở hạ nghị viện cũng chật ních người. Nhưng hy vọng của những người đến họp đã không trở thành hiện thực. Đi-xra-e-li vắng mặt và ngài Ben-gia-min Hôn đã phát biểu. Phiên họp khai mạc vào hồi bốn giờ kém mười lăm phút và trước sáu

giờ đã kết thúc. Người ta ngạc nhiên về thái độ hết sức bình thản của viện nguyên lão La Mã khi họ nhận được tin bại trận ở Can-nô⁴. Nhưng giờ đây các commoners^{1*} Anh còn hơn hẳn các patres conscripti^{2*} La Mã. Nhìn vào nét mặt họ ta không thể tin được rằng quân đội Anh đang chết ở Crum. Có lẽ tình trạng vệ sinh phòng bệnh của quân đội Anh ở Crum đã thúc đẩy ngài Ben-gia-min Hôn đưa ra hai dự luật cải tiến tổ chức cảnh sát vệ sinh ở Anh. Ngài Ben-gia-min Hôn là một trong số những người được gọi là phái cấp tiến kiểu Uy-li-am Môn-xơ-uốt, Ô-xboóc-nơ và phe cánh. Chủ nghĩa cấp tiến của các vị này thể hiện ở chỗ họ đòi cho mình các chức vị trong nội các, mặc dù họ không thuộc tầng lớp đầu sỏ và không có tài năng của giới bình dân. Nhưng chỉ riêng việc họ ở trong nội các thôi, cũng đã là một sự kiện cấp tiến rồi. Bạn bè của họ nói như vậy. Vì thế mùa hè năm 1854, khi bệnh dịch tả bắt đầu hoành hành dữ dội ở nước Anh và "Hội đồng bảo vệ sức khỏe", trước đó nằm dưới sự kiểm soát của Pan-móc-xton, bộ trưởng nội vụ, cũng tỏ ra bất lực như tổ chức chăm lo y tế ở doanh trại Xê-va-xtô-pôn, thì liên minh cho rằng đó là thời cơ thích hợp để đặt ra một chức vụ mới trong nội các - chức vụ độc lập của vị chủ tịch Hội đồng bảo vệ sức khỏe - và tăng cường địa vị của mình bằng cách lôi kéo ngài Ben-gia-min Hôn "cấp tiến". Như vậy là ngài Ben-gia-min Hôn đã trở thành vị bộ trưởng y tế. Thật ra, bệnh dịch tả không biến khỏi Luân Đôn sau khi tờ "Gazette" thông báo việc bổ nhiệm ông ta, nhưng ông Tay-lo nào đó đã biến mất khỏi những trang tạp chí "Punch"⁵, trong đó ông ta đã châm biếm khối liên minh và Nga hoàng. Ngài Ben-gia-min Hôn đã bổ nhiệm ông ta giữ chức thư ký Hội đồng bảo vệ sức khỏe với số lương là 1 000 pao xtéc-linh. Là một phần tử cấp tiến, ngài Ben-gia-min Hôn ưa thích phương pháp điều trị cấp tiến. Chúng ta sẽ còn đủ thời giờ bàn đến ưu điểm những dự luật của ông ta khi chúng được đưa ra. Còn hôm qua thì chúng chỉ đem lại cho ông ta cái cơ cho sự entrée^{3*} của ông ta vào hạ nghị viện trong cương vị bộ trưởng.

^{1*} - các nghị sĩ hạ nghị viện

^{2*} - các thành viên viện nguyên lão

^{3*} - tham gia

Về lời chất vấn của Lây-ác,

"liệu nội các có đồng ý đệ trình lên nghị viện những văn bản trao đổi với các cường quốc nước ngoài về hiệp ước ngày 2 tháng Chạp 1854 và đặc biệt là những văn kiện nào mang nội dung giải thích bốn điểm mà phía Anh - Pháp đã trao cho Chính phủ Nga không phải để đàm phán, mà là để chấp nhận, hay không" thì ngài Huân tước Giôn Rốt-xen đã trả lời rằng ông ta không biết liệu có thể đệ trình được một văn kiện nào trong số những văn kiện đang bị chất vấn hay không. Điều đó không hợp với thông lệ của nghị viện. Còn về chuyện bốn điểm⁶ thì ông ta có thể thông báo về đại thể cho người bạn đáng kính của mình như sau: cuối tháng Mười một, thông qua Goóc-tra-cốp, nước Nga đã thông báo rằng họ chấp nhận cái gọi là bốn điểm; tiếp đó là hiệp ước ngày 2 tháng Chạp⁷; rồi sau đó ngày 28 tháng Chạp tại Viên đã có cuộc gặp giữa Goóc-tra-cốp với các đại sứ Anh, Pháp và Áo. Nhân danh các nước đồng minh, đại sứ Pháp đọc văn kiện giải thích bốn điểm ấy. Chính bản giải thích này phải được xem là cơ sở cho cuộc đàm phán. Điểm thứ ba đề nghị chấm dứt ưu thế của Nga ở Hắc Hải. Goóc-tra-cốp không đồng ý với cách giải thích ấy, nhưng lại tuyên bố rằng ông ta có ý định xin chỉ thị của chính phủ mình. Mười ngày sau, Goóc-tra-cốp thông báo cho bá tước Bu-ôn rằng ông ta đã nhận được những chỉ thị ấy. Ngày 7 hay 8 tháng Giêng lại có cuộc gặp gỡ mới tại văn phòng bộ trưởng ngoại giao Áo. Goóc-tra-cốp đọc bản bị vong lục trình bày quan điểm của chính phủ ông ta. Bá tước Bu-ôn, huân tước Oét-xmô-len và nam tước Buóc-kê-nê tuyên bố rằng họ không được uỷ quyền chấp nhận bản bị vong lục. Điểm xuất phát của cuộc đàm phán phải là sự tán thành cách giải thích đã nêu về bốn điểm. Bây giờ Goóc-tra-cốp rút lại bản bị vong lục của mình và chấp nhận bản giải thích bốn điểm là cơ sở đàm phán. Nước Nga, Rốt-xen nói thêm, mặc dù thừa nhận "cơ sở" này, song vẫn giữ quyền bác bỏ "từng điểm" của cơ sở đó sau khi nó được soạn thảo một cách chính xác (hiện nay nó chỉ mang tính chất sơ thảo mà thôi). Chính phủ Anh tuyên bố sẵn sàng đàm phán trên cơ sở nói trên, "nhưng cho đến nay Chính phủ đó vẫn chưa trao cho đại sứ của mình toàn quyền thương lượng". Câu cuối này cũng chính là tin tức duy nhất mà Rốt-xen thông báo với "commoners".

Sự kiện quan trọng nhất của phiên họp là lời tuyên bố của Rô-bác:

"thứ năm tuần sau ông ta sẽ đề nghị thành lập một uỷ ban đặc biệt để xác định số lượng và tìm hiểu tình hình quân đội ở Xê-va-xtô-pôn cũng như để điều tra về hoạt động của những cơ quan chính phủ có trách nhiệm thoả mãn các nhu cầu của quân đội".

Tờ "Times"⁸ "cầu khẩn" Rô-bác "gào thét thật to và không chiều cổ cái gì cả". Cả lời khẩn cầu của "Times" lẫn quá khứ của ngài Rô-bác khiến người ta nghĩ rằng ông ta sẽ gào lên, hay nói cho đúng hơn, sẽ kêu lên oang oác để không cho người khác phát biểu. Như chúng ta biết, Uy-li-xơ không bao giờ lợi dụng Téc-xi-tơ, nhưng các thành viên đảng Vích vốn lấu cá chả kém gì Uy-li-xơ theo kiểu của họ, thì sẽ lợi dụng Rô-bác.

*Do C.Mác viết ngày 24 tháng Giêng 1855
Đã đăng trên tờ "Neue Oder-Zeitung" số
45, ngày 27 tháng Giêng 1855*

*In theo bản đăng trên báo
Nguyên văn là tiếng Đức*

C.MÁC

VỀ CUỘC KHỦNG HOẢNG NỘI CÁC

Luân Đôn, ngày 26 tháng Giêng. Khi người đưa thư hoà tặc của quốc vương Men-lích-sắc đến A-la-mút và đòi Hát-xan-ben-Xa-bắc phải đầu hàng, thì "ông già của núi rừng" thay vì đưa ra câu trả lời, đã ra lệnh cho một trong những phê-đa-i⁹ của mình phải tự sát. Chàng trai lập tức đâm con dao nhọn vào ngực mình và gục xuống tắt thở trên thềm đá. "Ông già"^{1*} trong liên minh cũng đòi huân tước Giôn Rốt-xen phải xả thân vì mình, phải tự sát ở hạ nghị viện. Song Rốt-xen, vị chí nhân lão thành ấy trong nghị viện, vốn hiểu điều răn "thương người như thể thương thân" bao giờ cũng là "thương lấy thân" lại muốn giết chính "ông già". Chúng ta không hiểu nhầm Rô-bác. Thông đồng với Rốt-xen, Rô-bác đưa ra đề nghị để phòng khi liên minh tan vỡ thì cứu lấy "bộ phận ưu tú" của nó - tức đảng Vích.

Quả là như vậy đấy ! Đề nghị của Rô-bác không nhằm chống lại toàn bộ nội các mà nhằm chống lại "những cơ quan" trực tiếp được trao quyền tiến hành chiến tranh, tức là chống lại *phái Pin*¹⁰. Ngoài ra, rõ ràng là khi khai mạc kỳ họp nghị viện, hoàn toàn không phải ngẫu nhiên mà Rốt-xen lại tuyên bố rằng cơ sở để đàm phán tuyệt nhiên chưa là cơ sở, chừng nào nước Nga còn dành cho mình quyền bác bỏ từng điểm trong bốn điểm, rằng đàm phán thực chất chưa phải là đàm phán, một khi nội các nước Anh

^{1*} - A-bóc-đin

chưa trao toàn quyền cho ai đàm phán. Rô-bác vừa mới đưa ra đề nghị của mình, - đó là vào ngày thứ ba, - thì ngay chiều hôm đó Rôt-xen liền viết cho "ông già" rằng mục đích của đề nghị đó là tỏ ra không tín nhiệm cơ quan quân sự (phái Pin), bởi vậy *ông ta* buộc phải đệ đơn từ chức. A-bóc-đin đến Lâu đài Uyn-đơ yết kiến nữ hoàng và khuyên nữ hoàng nên chấp thuận đơn từ chức đó, và việc đó đã được thực hiện. Lòng dửng dưng của "ông già" thật dễ hiểu vì người ta biết là Pan-mớc-xton *không* đệ đơn từ chức.

Hạ nghị viện biết tất cả những sự kiện trọng yếu này vào phiên họp hôm thứ năm. Hạ nghị viện hoãn họp, còn Rô-bác thì hoãn đến tối hôm nay mới đưa kiến nghị. Tất cả các nghị sĩ hạ nghị viện đều lao tới thượng nghị viện để chờ A-bóc-đin giải thích. Song A-bóc-đin khá là giao hoạt: lại lấy cớ đi Uyn-đơ, để không dự phiên họp, và công tước Niu-ca-lơ đã nhắc lại ở thượng nghị viện những chuyện đơm đặt mà Pan-mớc-xton đã nói ở hạ nghị viện. Lúc đó, phái Vích, các nghị sĩ hạ nghị viện, rất lo sợ khi biết tại thượng nghị viện kế hoạch của họ đã bị bại lộ và con đường rút lui đã bị cắt. Đảng To-ri hoàn toàn không muốn làm thiệt phái Pin qua việc lại bảo đảm cho đảng Vích cái đặc quyền cũ của họ là "được Thượng đế trao truyền thu tô để chế Anh". Họ thúc huân tước Linh-huê-xơ đưa ra ý kiến khác với ý kiến của Rô-bác, không nhằm phân đối bộ này bộ kia, mà nhằm chống lại toàn thể chính phủ, và cũng không chỉ có lên án - à la Rô-bác- mà còn trực tiếp buộc tội chính phủ. Nguyên văn lời tuyên bố của Linh-huê-xơ như sau:

"Thứ sáu, ngày 2 tháng Hai tôi sẽ nêu ý kiến rằng theo ý kiến của nghị viện này, cuộc viễn chinh sang Crum đã được các bộ trưởng của hoàng thượng tiến hành với phương tiện cực kỳ thiếu thốn, thiếu sự thận trọng thích đáng và không nghiên cứu đầy đủ vấn đề về tính chất và sức chống trả có thể có của đối phương, và nói rõ rằng thái độ chệnh mảng và bất tài của chính phủ trong việc chỉ đạo chiến dịch đã dẫn đến những hậu quả hết sức tai hại".

Không nghi ngờ gì hết, ý kiến của Linh-huê-xơ cũng nhằm chống lại đảng Vích y như ý kiến của Rô-bác nhằm chống lại những kẻ ủng hộ A-bóc-đin. Nhân đây chúng tôi xin nêu: huân

tước Giôn Rôt-xen, thông qua Hai-tơ, đã thông báo cho hạ nghị viện biết là hễ có dịp, - nghĩa là tối hôm nay, - ông ta sẽ giải thích nguyên nhân từ chức của mình. "Ai chẳng chờ đợi gì, thì sẽ không bị đánh lừa"¹¹.

Do C.Mác viết ngày 26 tháng Giêng 1855 Đã đăng trên tờ "Neue Oder-Zeitung" số 47, ngày 29 tháng Giêng 1855

In theo bản đăng trên báo Nguyên văn là tiếng Đức

C.MÁC

CÔNG VIỆC CỦA NGHỊ VIỆN

Luân Đôn, ngày 27 tháng Giêng. Nét mặt và giọng nói trong phiên họp hôm qua của hạ nghị viện đã cho phép hình dung rõ nghị viện Anh hiện nay đã đón hèn đến mức nào.

Trước khi bắt đầu phiên họp, vào khoảng 4 giờ chiều, phòng họp đầy người vì người ta chờ đợi một vụ om sòm: huân tước Rót-xen giải thích nguyên nhân từ chức của ông ta. Nhưng cuộc tranh luận có tính chất cá nhân vừa kết thúc và cuộc tranh luận về thực chất của vấn đề - về đề nghị của Rô-bác - vừa bắt đầu thì các nhà ái quốc phần uất vội vã đi dùng bữa trưa; phòng họp vắng tanh, đâu đó nổi lên tiếng hò hét: "biểu quyết, biểu quyết!" Bắt đầu một sự tạm ngừng khó chịu kéo dài mãi cho đến khi quốc vụ khanh phụ trách các vấn đề quân sự Xít-ni Héc-bóc đứng lên và đọc một bản báo cáo dài dòng và tỉ mỉ trước các hàng ghế nghị sĩ trống không. Sau đó các nghị sĩ đã chén no lần lượt chậm rãi trở về chỗ ngồi của mình. Khi Lây-ác bắt đầu đọc tham luận, vào khoảng 9 giờ rưỡi tối, có chừng 150 nghị sĩ dự họp; nhưng khi ông ta kết thúc bản tham luận vào khoảng một giờ trước khi bế mạc phiên họp thì phòng họp lại đầy người. Nhưng phần cuối của phiên họp lại rất giống giờ nghị trưa của nghị viện.

Huân tước Giôn Rót-xen, người mà toàn bộ ưu điểm quy lại chỉ là duy trì nếp cũ trong sách lược nghị viện, đã đọc bài diễn văn của mình không phải ở bàn diễn giả như thường lệ trong

những trường hợp như thế mà ở hàng ghế thứ ba, nơi các đảng viên đảng Vích bắt mãn ngồi, phía sau các ghế bộ trưởng. Ông ta nói giọng khe khẽ, khàn khàn, kéo dài các từ, phát âm tiếng Anh rất tồi như thường lệ và thường là đại lung củng về phép tắc đặt câu. (Nhân tiện xin nói thêm: trong bất kể trường hợp nào cũng không nên lẫn lộn diễn văn dưới dạng đăng báo với phát biểu mồm). Các diễn giả bình thường thì hay che đậy nội dung tồi dưới hình thức trình bày hay ho, còn Rót-xen thì lại cố biện hộ cho cái nội dung tồi bằng lời trình bày vụng về. Cứ như là ông ta dùng cách nói của mình để xin thứ lỗi cho điều mà ông ta nói.

Quả có điều cần xin tha thứ thực đấy ! Thứ hai trước, ông ta còn chưa nghĩ đến việc từ chức, nhưng đến thứ ba, Rô-bác vừa nêu đề nghị của mình thì ông ta đã thấy đó là điều không tránh khỏi. Việc này làm cho người ta nghĩ đến tên đầy tớ không hề phản đối sự dối trá, nhưng khi điều nói dối ấy bị vạch trần thì lương tâm hẳn mới thức tỉnh. Căn cứ vào đâu mà ông ta có thể phản đối kiến nghị nghị viện tiến hành cuộc điều tra, như chức trách người lãnh đạo hạ nghị viện buộc ông ta phải làm. Phải chăng là do tai họa chưa lớn đến mức phải điều tra? Nhưng ai dám phủ nhận tình cảnh bi đát của quân đội ở Xê-va-xtô-pôn? Tình cảnh đó không chỉ đau khổ, mà là khủng khiếp không thể chịu đựng nổi. Hoặc giả ông ta phải đoán chắc với nghị viện rằng ủy ban điều tra của nghị viện là vô dụng, vì những biện pháp hay ho nhất để chống tai họa ấy đã được thi thố cả rồi? Ở đây, Rót-xen vấp phải một vấn đề khó xử, vì rằng không những với tư cách thành viên của nội các, mà còn với tư cách chủ tịch Privy Council^{1*}, ông ta trực tiếp chịu trách nhiệm về việc áp dụng những biện pháp ấy. Rót-xen thừa nhận rằng ông ta đã đồng ý bổ nhiệm công tước Niu-ca-lơ làm bộ trưởng chiến tranh "chính". Ông ta không thể phủ nhận rằng những biện pháp nhằm cung cấp lương thực, quân trang cho quân đội và phục vụ y tế ít ra phải được tiến hành vào tháng Tám và tháng Chín. Rót-xen đã làm gì trong thời kỳ hết sức nguy cấp ấy, theo như lời ông ta thừa nhận?

^{1*} - Hội đồng cơ mật